

2025 IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE AKTÖRLERİN POZİSYONLARI

DOSYA 8
KASIM 2025

2025 IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE AKTÖRLERİN POZİSYONLARI

İÇİNDEKİLER

Feyzullah Tuna Aygün

3 IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE HÜKÜMET SENARYOLARI

Sercan Çalışkan

9 SEÇİM SONRASI IRAK: YENİ HÜKÜMETİN ÖNÜNDEKİ RİSK ALANLARI

Watheq Al-Sadoon

13 IRAK'TAKİ SÜNNİ ARAPLAR VE PARLAMENTO SEÇİMLERİ

Lina İmad el-Musavi

19 2025 IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ: Şİİ BLOKTA GÜÇ DENGESİ

Selçuk Bacalan

27 2025 IRAK PARLAMENTO SEÇİMLERİ: IRAK TÜRKMENLERİNİN SİYASİ KONUMU VE SEÇİM STRATEJİSİ

Yusuf Can Ayaz

33 2025 SEÇİMLERİNE GİDERKEN: IRAK SANDIĞINDA KÜRT FAKTÖRÜ

IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE HÜKÛMET SENARYOLARI

Feyzullah Tuna Aygün
ORSAM Irak Çalışmaları Uzmanı

Irak'ta seçim yasasında yapılan değişiklikler, seçim bölgelerinin yeniden tanımlanması ve adaylık koşullarının güncellenmesi gibi unsurlar seçim sürecini 2021 seçimlerinden farklı bir noktaya taşımaktadır. 2023 yılında yürürlüğe giren Seçim Yasası, seçim sisteminde meydana getirdiği değişikliklerle birlikte siyasi oluşumların parlamentoya yansımalarını değiştirmektedir. Bu dönüşüm, temsil adaleti ve siyasal rekabet konularında yeni tartışmaları beraberinde getirmekle birlikte Irak'ın 2003 sonrası demokratikleşme sürecinin seçimlerin yapılmasıyla değil seçimlerin nasıl yapıldığıyla da yakından ilişkili olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Seçimlerin teknik boyutu kadar seçim sonrası hükümetin nasıl şekilleneceği sorusu da Irak siyasetinin merkezinde yer almaktadır. 2005 Anayasası'ndan bu yana uygulanan muhasasa temelli güç paylaşımı sistemi, her seçim sonrasında yeniden tanımlanan ittifak dengeleriyle birlikte hükümet kurma süreçlerinin niteliğini belirlemektedir. Bu çerçevede hem ulusal birlik hem de ulusal çoğunluk modelleri üzerinden şekillenen hükümet biçimi tartışmaları, ülkenin istikrar, reform ve temsil dengesini doğrudan etkilemektedir. Ayrıca son seçim dönemlerindeki başbakanlık makamına ilişkin beklentilerin çeşitlenmesi, hükümet kurma sürecinin liderlik kapasitesiyle de bağlantılı

2025 Irak
Parlamentosu
Seçimleri,
parlamento
aritmetiğinin
ötesinde Irak'ın
yakın geleceğini
şekillendirecek bir
dönüşüm anı olarak
tarif edilebilir.

hâle geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla 2025 Irak Parlamentosu Seçimleri, parlamento aritmetiğinin ötesinde Irak'ın yakın geleceğini şekillendirecek bir dönüşüm anı olarak tarif edilebilir.

SEÇİMLER NASIL YAPILIYOR?

Irak'ta parlamento seçimleri, 2023 yılında yürürlüğe giren ve 2018 tarihli yasayı üçüncü kez değiştiren 4 sayılı Seçim Yasası çerçevesinde yapılmaktadır. Bu yasa, Parlamento ile vilayet meclisleri seçimlerini düzenleyerek seçim sürecini, adaylık koşullarını, oy verme yöntemini ve sandalyelerin dağılımını yeniden tanımlamıştır.

Seçimlerde nispi temsil sistemi uygulanmakta olup her vilayet tek bir seçim bölgesi olarak kabul edilmektedir. Sandalyelerin dağılımında Sainte-Laguë yöntemi 1,7 kat sayısı ile kullanılmaktadır. Bu yöntemde her liste için alınan oylar sırasıyla 1,7, 3, 5, 7, 9 gibi tek sayılara bölünmekte ve en yüksek sonuçlardan başlanarak sandalyeler dağıtılmaktadır. Bu sistem, örgütsel yapısı güçlü ve geniş seçmen desteğine sahip büyük partilere avantaj sağlarken bağımsız adayların ve küçük partilerin temsilini zorlaştırmaktadır.

Irak Parlamentosu toplam

329 sandalyeden oluşmaktadır. Bunlardan 320'si vilayetler arasında nüfus oranına göre dağıtılmıştır. Kalan dokuz sandalye ise Hristiyanlar için beş, Yezidiler, Şebekler, Sabiiler ve Feyli Kürtler için birer olarak tahsis edilmiştir. Ayrıca yasaya göre kadınların temsili, parlamentoda ve seçim listelerinde toplamın en az yüzde 25'i olmak zorundadır. Bu nedenle aday listelerinde her üç erkek adaydan sonra bir kadın adayın gelmesi şart koşulmuştur.

Milletvekili adayları için bazı temel koşullar belirlenmiştir. Buna göre adayların Irak vatandaşı olmaları, oy verme gününe kadar 30 yaşını doldurmuş olmaları, herhangi bir yolsuzluk ya da yüz kızartıcı suçtan hüküm giymemiş olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte listedeki adayların yüzde 80'inin üniversite diplomasına veya dengi bir eğitime sahip bulunmaları şartı aranmaktadır. Ayrıca aday gösterildiği vilayette en az on yıl kesintisiz olarak ikamet etmiş olması ve adaylığını destekleyen en az beş yüz seçmenin imzasını sunması zorunludur.

Oy kullanma hakkı ise yalnızca biyometrik seçmen kartına sahip vatandaşlara tanınmaktadır. Seçimler Irak genelinde aynı gün içinde yapılmaktadır. Güvenlik güçleri ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için özel oylama imkânı sağlamakla be-

raber bu oylama, seçimlerden 48 saat önce gerçekleştirilmektedir.

Seçim gününde ise seçmenler, Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu (IBYSK) tarafından verilen uzun süreli biyometrik kart ile oy kullanmaktadır. Bu kart, seçmenin kimlik bilgileriyle birlikte parmak izi ve dijital imza gibi biyometrik unsurları içerir. Oy verme merkezine gelen seçmen, önce doğrulama cihazına parmak izini okutarak kimliğini doğrulamaktadır. Parmak izinin okunamaması ya da cihazla eşleşme sağlanamaması durumlarında, sandıklara kayıtlı seçmen sayısının yüzde beşi oranında kişinin, bu koşulları sağlamaksızın oy kullanmasına izin verilmektedir.

Kimlik doğrulamasının esnasında ise seçmenin yüz kaydı da alınmaktadır. Bunun ardından seçmen, elektronik sandık üzerinden oy verme işlemine geçmektedir. Kimlik doğrulama aşamasında oy pusulası üzerindeki pusulaya mahsus karekod taranarak seçmen ve pusula arasında eşleştirmesi yapılan oy pusulası, elektronik sandığa atılmaktadır.

Oylama tamamlandıktan sonra sandıklardan elde edilen seçim sonuçları ise IBYSK'ya iletilmektedir. Bu doğrultuda IBYSK'nın sandıkların kapanmasının ardından 24 saat içinde gayri resmî seçim sonuçlarını açıklaması beklenmektedir.

SEÇİMLERİN ARDINDAN NE OLACAK?

Seçimlerin ardından itiraz süreçlerinin tamamlanması ile IBYSK tarafından nihai olmayan seçim sonuçları açıklanacaktır. Bunun ardından ise Irak Federal Yüksek Mahkemesinin (IFYM) seçim sonuçlarını tasdik etmesi ile nihai seçim sonuçları açıklanacaktır. Nihai sonuçların ilan edilmesi ile kazanan adaylar

parlametoya kayıtlarını yaptıracak ve Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Reşid, parlamento-yu on beş gün içinde oturama davet edecektir. Bunun ardından ise sırasıyla parlamento başkanı ve cumhurbaşkanı seçimi yapılacak ve cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilecek başbakan adayı görevlendirilecektir. Başbakan adayı, görevlendirilmesinin ardından otuz gün içerisinde parlamentodan güvenoyu almaya çalışacaktır. Bu sürecin başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde ise hükümeti kurmakla görevli olmak üzere yeni bir isim atanacaktır.

Irak Anayasası, seçim sonrası sürecine ilişkin son tarihler koymasına rağmen bu takvimin aşılmasına karşı bir yaptırımda bulunmamaktadır. Bu nedenle anayasal seçim takviminde gecikmeler yaşanabilmektedir. Seçimlere yönelik teknik meselelerin ardından ise hükümetin kurulma süreci müzakereleri başlayacaktır. Bu çerçevede görevlendirilen başbakan adayının isminin ötesinde olası hükümet biçimleri ihtimali ortaya çıkmaktadır. Hükümet modelleri arasında ise ulusal birlik hükümeti ve ulusal çoğunluk hükümeti ortaya çıkmaktadır.

HÜKÜMET BİÇİMİ NASIL OLABİLİR?

2005 Anayasası sonrasında Irak'ta uygulanan hâkim hükümet biçimi olan ulusal birlik hükümetleri, ülkenin etnik ve mezhepsel çeşitliliğini dikkate alarak parlamentoda temsil edilen tüm grupların hükümette temsil edilmesini esas almaktadır. Bu model, 2005 sonrası demokratikleşme sürecinde mezhepsel ve etnik çeşitliliğin temsilinin garanti altına alınması için teşvik edilmiştir. Dolayısıyla temel misyonu yeni rejimin devamlığını sağlamak olmuştur. Ancak bu yöntemin bütün hükümetlerde kullanılmış olması etnik ve mezhepsel kimlikler çerçevesinde görev dağılımını sağlayan mu-

Irak, önümüzdeki dönemde iç dengeyi ve bölgesel gelişmelere karşı istikrarı koruyabilecek bir hükümet modeli ve başbakan profili arasında denge kurmak zorunda kalacaktır.

hasasa sisteminin sistem içinde kalıcılışmasına neden olmuştur.

Ulusal çoğunluk modeli ise muhasasa sisteminin çerçevesini korumakla birlikte hükümetin yalnızca seçimlerde çoğunluğu elde eden ittifaklar tarafından kurulmasıdır. Bu yaklaşım, tüm tarafların hükümete dâhil olduğu ulusal birlik hükümeti modelinden farklı olarak iktidar ve muhalefet ayrımını belirginleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun sonucunda ise hükümetin hesap verebilirliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Ancak 2005 sonrası hükümetin içinde yer alan grupların muhalefette kalmayı tercih etmemesi nedeniyle bu model henüz kullanılmamıştır. Zira hükümet dışında kalan gruplar, devlet sistematığı içinde elde ettiği pozisyonları kaybetme endişesine sahiptir.

Irak'ta ulusal birlik modeli, kısa vadede istikrar ve kapsayıcılık sağlaması nedeniyle siyasal sistemin temel direği olmuştur. Ancak farklı grupların hükümette zorunlu biçimde temsil edilmesi, karar alma süreçlerinde tıkanmalara, parlamentoda eksikliği olan muhalefetin hükümet içinde yapılmasına ve yolsuzluğa zemin hazırlayan bir paylaşım düzeninin pekişmesine yol açmıştır. Bu model, rejimin sürekliliğini garanti altına alırken reform ve hesap verebilirlik mekanizmalarının gelişmesini engellemektedir. Dolayısıyla ulusal

birlik hükümetleri, terör örgütü DEAŞ'a karşı mücadele edilen dönem gibi kriz yönetiminde dayanıklı bir yapı sergilemiştir.

Buna karşılık ulusal çoğunluk modeli, hükümetin sorumluluğunu netleştirmeyi ve etkin yönetim kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Ancak Irak'ın güç paylaşımına dayalı siyasal kültürü ve patronaj yapısı, bu modelin uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Devlet kurumlarının etnik ve mezhepsel dengeler üzerinden şekillenmiş olması, muhalefette kalmanın ciddi bir kaynak ve nüfuz kaybı anlamına gelmesine neden olmaktadır. Bu da partileri hükümet dışında kalmaktan kaçınmaya itmektedir. Dolayısıyla ulusal çoğunluk modeli, modeli destekleyecek Sadr Hareketi gibi yapıların yokluğunda fiilen sürdürülemez hâle gelmektedir. Dolayısıyla Irak, bir yanda temsil adaleti ve istikrar diğer yanda reform ve etkinlik arasında hassas denge arayışını sürdürmektedir.

HÜKÜMETİ KİM KURABİLİR?

Irak'ta seçimlerin ardından hükümet kurma süreci, seçim sonuçları yerine parlamentoda kurulacak siyasi ittifakların aritmetiğine bağlı olarak ilerlemektedir. Zira Federal Yüksek Mahkemenin 2010 seçimleri sonrasında geliştirdiği içtihadı göre cumhurbaşkanı, hükümeti

kurma görevini parlamentoda en büyük bloku oluşturan ittifaka vermektedir. Bu yaklaşım, seçim ittifaklarının öneminin sonraki aşamada ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer yandan bu durum seçim sonuçlarının ardından uzun müzakereleri ve bloklar arası pazarlıkları belirleyen en önemli faktörlerden biri hâline gelmiştir. Zira başbakanlık adaylığı için parlamentodaki en büyük blokun kurulması amacıyla yeni bir ittifak oluşturma zemini ortaya çıkmaktadır.

Başbakan adayının arka planı açısından ise 2018'de Adil Abdülmehdi'nin başbakanlığa getirilmesiyle ilk kez Dava Partisi dışından bir figür bu göreve gelmiştir. Böylece başbakanlık pozisyonunu partisel aidiyetin ötesinde şekillenmeye başlamıştır. Ardından 2020'de Mustafa el-Kazimi'nin siyaset dışı bir figür olarak görevlendirilmesi, teknokratik veya parti aidiyeti olmayan adayların da olasılıklar arasında yer alabildiğini göstermiştir. 2022'de ise başbakanlık Muhammed Şiya Sudani'nin görevlendirilmesiyle tekrar siyaset kökenli bir isme geçmiştir.

Irak'ın özellikle son üç başbakan tecrübesi, başbakanlık makamına yönelik beklentilerin çeşitlendiğini göstermektedir. Ayrıca uzlaşma oluşturma kapasitesi, dış aktörlerle dengeli ilişki kurabilme yeteneği ve hükümet içi koordinasyonu sürdürülebilirlik becerisi de belirleyici unsurlar arasında sayılabilir. Zira 7 Ekim ve İsrail'in İran'a yönelik saldırısı sonrası Irak bölgesel

gerilimlerden etkilenmeye açık hâle gelmiştir. Bu nedenle görevlendirilmesi muhtemel adayın Irak açısından dengeli sürdürülebilir bir kişi olması beklenebilir. Zira bu denge, Irak içindeki aktörlerin de dengeli bir şekilde yönetilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla görevlendirilecek başbakanın profili, Irak'ın iç güç paylaşımı dengelerini koruyabilme ve bölgesel dalgalanmalara karşı siyasal istikrarı sürdürülebilirlik kapasitesini belirleyecek temel unsur olabilir.

Bütün bu dinamikler çerçevesinde parlamento seçimleri, yeni bir yasama döneminin başlangıcı olmasıyla birlikte ülkenin siyasi sisteminin sürdürülebilirliğini sınavacak bir dönüm noktası olabilir. Seçim yasasındaki değişiklikler, temsil biçimini ve rekabet koşullarını yeniden tanımlamıştır. Ayrıca seçim sonrası dönemde hükümetin nasıl kurulacağı sorusu, Irak siyasetinin temel belirleyeni olmaya devam etmektedir. Muhasasa temelli güç paylaşımı sistemi, istikrarı koruma kapasitesine sahip olsa da etkin yönetim ve reform üretme konusunda sınırlılıklar barındırmaktadır. Buna karşılık çoğunluk hükümeti arayışı, hesap verebilirliği güçlendirme potansiyeline sahip olsa da mevcut siyasal kültür içinde kırılmalı bir zemine dayanmaktadır. Dolayısıyla Irak, önümüzdeki dönemde iç dengeli ve bölgesel gelişmelere karşı istikrarı koruyabilecek bir hükümet modeli ve başbakan profili arasında denge kurmak zorunda kalacaktır. ■

SEÇİM SONRASI IRAK: YENİ HÜKÛMETİN ÖNÜNDEKİ RİSK ALANLARI

Sercan Çalışkan

Dr., ORSAM Irak Çalışmaları Araştırmacısı

Irak Parlamento Seçimleri 11 Kasım 2025'te gerçekleştirilecektir. Bu seçimler, ülkenin iç siyasi dengelerini yeniden şekillendirebileceği gibi bölgesel denklemede kritik bir konuma sahip olan Irak'ın dış politik yönelimlerinin de yeniden tanımlanacağı bir süreci beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla seçimlerin yalnızca sonuçları değil sonrasındaki siyasi mimarinin nasıl oluşacağı da Irak için belirleyici olacaktır.

Seçim sonrası ortaya çıkacak iç dinamikler, yeni siyasi süreçleri kaçınılmaz olarak tetikleyecektir. Ancak bu aşamadan önce hükümet

kurma sürecinin nasıl işleyeceği son derece kritik bir önem arz etmektedir. Son dönem siyasi tecrübelerinin de gösterdiği üzere Irak'ta hükümetin teşkili ve yetki paylaşımı süreçleri çoğu zaman sokak protestoları, siyasi kutuplaşmalar ve güvenlik risklerinin arttığı dönemler ile paralel seyretmiştir. Bu bağlamda hükümet kurma süreci sırasında sokak gücünü bir baskı aracı olarak kullanmayı tercih eden siyasi aktörlerin sahneye çıkması güçlü bir ihtimaldir.

Bu sürecin ardından oluşacak hükümetin kompozisyonu ne yönde şekillenirse şekillen-

sin göreve gelecek hükûmet hem bölgesel hem de küresel güç dengelerini dikkate alan temkinli ve dengeli bir siyaset izlemek zorunda kalacaktır. Başka bir ifadeyle hükûmetin kurulma sürecine kadar uzanabilecek olası bir istikrarsızlık ve gerilim dönemi, kabinenin oluşumunun ardından nispeten daha dengeli ve istikrarlı bir evreye dönüşebilir. Ancak bu sakinliğin sürekliliği garanti değildir; tam tersine yeni hükûmetin atacağı adımlar bu dönemin niteliğini belirleyecektir.

Bu noktada iki temel başlık kritik önem taşımaktadır: Toplumsal huzursuzluk riski ve dış müdahale olasılığı. Irak'ta halk beklentilerinin karşılanmaması durumunda toplumsal tepkilerin hızla büyüdüğü geçmiş örneklerle sabittir. Aynı şekilde ABD, İsrail ve İran'ın bölgeye dönük politikaları ve rekabetlerini Irak üzerinden sürdürmesi riski dış aktörlerin de seçim sonrası sürece müdahil olma riskini artırmaktadır. Dolayısıyla yeni hükûmet, bir taraftan iç dinamikleri yatırtmayı ve toplumsal güveni pekiştirmeyi hedeflerken diğer taraftan bölgesel güç rekabetinin doğurduğu baskılarla da dengeli bir biçimde yüzleşmek zorunda kalacaktır. Göreve gelecek hükûmet açısından bu nedenle en kritik sınamalardan biri toplumsal kırılmalıkların güvenlik krizine evrilmesine izin vermeyecek ölçüde toplumsal dengeyi koruyabilmek olacaktır.

TOPLUMSAL FAKTÖRLERİN OLUŞTURABİLECEĞİ RİSKLER

2022'de göreve gelen Başbakan Muhammed Şiya Sudani liderliğindeki hükûmet döneminde Irak genelinde görece istikrarlı bir siyasal atmosfer oluştuğu söylenebilir. Bu süreçte özellikle Bağdat ve Musul gibi stratejik vilayetlerde altyapı ve üstyapı projelerinde gözle görülür iyileşmeler yaşanmış, şehirlerin sosyal ve ekonomik dokusunda hissedilir

bir toparlanma meydana gelmiştir. Modernizasyon adımlarının günlük yaşam üzerindeki olumlu etkileri kamuoyunda da karşılık bulmuş ve merkezî yönetime yönelik güven duygusunu kısmen güçlendirmiştir.

Ne var ki bu iyileşme dalgasının ülkenin tüm vilayetlerinde eşit şekilde hissedildiğini söylemek mümkün değildir. Bağdat ve kuzey vilayetleri nispeten istikrar ve gelişimden pay alırken Necef, Kербela ve Dikar gibi güney vilayetleri hâlen temel kamu hizmetleri olan elektrik ve su temininde dahi ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Aynı şekilde ekonomik canlılık ve sosyal refah göstergeleri de güneyde belirgin şekilde geridedir. Bu eşitsiz gelişim tablosu, merkezî yönetim karşıtı hoşnutsuzluğun ve toplumsal gerilimin özellikle güney vilayetlerinde birikmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla seçimlerin ardından kurulacak yeni hükûmet, altyapı yatırımlarından sosyal politikaya kadar geniş bir yelpazede bütüncül ve kapsayıcı bir yönetim anlayışı benimsemek zorundadır. Güney vilayetlerinin taleplerinin göz ardı edilmesi, geçmişte olduğu gibi yeniden kitlesel protestoları tetikleyebilir; bu da iç güvenlik risklerini artırarak ülkenin istikrarını tehdit eden bir dalgaya dönüşebilir. Bu bağlamda yeni dönemde toplumsal beklentilerin dengeli biçimde karşılanmaması, siyasi alanı hızla sokak tepkilerine açabilecek bir kırılmalık yaratabilir. Göreve gelecek hükûmet açısından bu nedenle en kritik sınamalardan biri toplumsal kırılmalıkların güvenlik krizine evrilmesine izin vermeyecek ölçüde toplumsal dengeyi koruyabilmek olacaktır.

DIŞ MÜDAHALE RİSKLERİ

İç dinamiklerde olduğu gibi seçimlerin hemen ardından kurulacak hükûmetin dış politika alanında da dengeli bir çizgiyi sürdürmesi kuvvetle muhtemeldir. Bununla bir-

likte hükümetin kompozisyonu ve bu kompozisyonun ABD ile İran arasındaki rekabet bağlamında nerede konumlanacağı, Irak'ın dış politika yöneliminin temel belirleyicilerinden biri olacaktır. Zira mevcut koşullarda Vaşington yönetimi, Irak'taki İran etkisini geriletmeye dönük son derece net ve sertleşen bir strateji izlemektedir. Seçim süreci boyunca ABD'nin bu hedef doğrultusunda yaptırımlar dışında görünür bir adım atmaması, seçim sürecinin hassasiyeti ile ilişkilendirilebilir. Ancak seçimlerin ardından Vaşington'un istemediği bir hükümet formülünün ortaya çıkması hâlinde, bu politikanın daha agresif araçlarla desteklenmesi beklenebilir. Özellikle İran'a yakın Şii milis yapılarının Irak devlet sistemi içindeki nüfuzunun sınırlandırılması, ABD'nin Bağdat'tan öncelikli talebi olarak öne çıkmaktadır. Seçimlere kadar geçen süreçte Başbakan Sudani'ye bu konuda görece esnek bir alan tanınmış olsa da seçim sonrasında aynı toleransın sürdürülmesi ihtimali oldukça sınırlı görünmektedir.

Diğer taraftan İran da Irak'taki stratejik konumunu ve etki kapasitesini koruma hedefinden vazgeçmeyecektir. Dolayısıyla Tahran'ın, seçim sonrası oluşacak hükümet yapısında -özellikle güvenlik bürokrasisi ve devletin kritik karar mekanizmalarında- etkisini muhafaza edecek bir

siyasi mimariyi desteklemesi beklenmektedir. Bu çerçevede İran'ın, kendisine yakın siyasi aktörlerin hükümet denkleminde kilit rol üstlenmesi için yoğun bir diplomasi ve nüfuz siyasetini devreye sokacağı öngörülebilir. Öte yandan sahada etkin olan Şii milis yapılarına ilişkin olası silahsızlandırma ve entegrasyon girişimleri, yeni hükümetin gündemine girebilecek riskli adımlar arasında yer almaktadır. Bu tür adımlara karşı İran'ın hem siyasi hem de sahada Şii milis gruplar üzerinden sağladığı askerî kapasitesi üzerinden karşı hamlelerde bulunarak Irak'ta etkinliğini sürdürmeye çalışacağı değerlendirilebilir.

İsrail'in de Irak'taki İran destekli Şii milis yapılarına yönelik baskısını, seçim sonrasında artırması muhtemeldir. Bu baskı, askerî hamleleri de içerebilecek bir yöntem setiyle şekillenebilir. Bu noktada ABD'nin Irak'taki yeni hükümete ilişkin pozisyonu, İsrail'in sahadaki hareket alanını belirleyecek temel unsurlardan biri olacaktır. Vaşington'dan Tahran karşıtı daha sert bir tutum için açık veya örtülü destek alan bir İsrail'in, bölgesel tansiyonu Irak üzerinden yeniden tırmandırma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Böyle bir senaryoda, Irak'ın seçim sonrası hassas siyasal dengeleri, bölgesel bir çatışma dalgasının içine sürüklenme riskiyle karşı karşıya kalabilir.

ABD'nin Irak'taki yeni hükümete ilişkin pozisyonu, İsrail'in sahadaki hareket alanını belirleyecek temel unsurlardan biri olacaktır.

Seçimlerin ardından ortaya çıkacak hükümet yapısı yalnızca iç siyasi dengeyi değil, Irak'ın bölgesel konumlanmasını belirlemek isteyen dış aktörlerin baskısıyla da karşı karşıya kalacaktır. Bu baskı ortamında alınacak kararlar hem ülkenin iç istikrarını doğrudan etkileyecek hem de Irak'ın bölgesel denklemdaki rolünü şekillendirecektir. Özellikle 7 Ekim sonrasında Muhammed Şiya Sudani yönetiminin bölgede tırmanan çatışma dinamikleri karşısında Irak'ı doğrudan çatışma hattının dışında tutma çabası, hassas bir dengeyi yansıtmaktaydı. Ne var ki bu süreçte Sudani'den çok, bölgesel tansiyonun Irak'a yansımaması için uluslararası aktörlerin belli ölçüde alan tanıdığı bir denklem söz konusuydu. Bu sayede seçim sürecine gidilirken görece istikrarlı bir tablo korunabildi. Seçim sonrası dönemde ise bu dengeyi korumak çok daha güç olacaktır. Bölgesel gerilimlerin yeniden tırmanma ihtimali, ABD ve İran'ın daha belirgin ve agresif beklentiler ortaya koyacağı bir süreci beraberinde getirebilir. Dolayısıyla yönetimi devralacak

yeni hükümet, önceki döneme kıyasla çok daha doğrudan ve sert biçimde hissedilecek dış baskılar arasında hareket alanı yaratmaya çalışmak durumunda kalacaktır. Başka bir ifadeyle Vaşington ile Tahran'ın giderek keskinleşen stratejik rekabeti, yeni hükümeti son derece dar bir manevra alanında denge siyaseti yürütmeye zorlayacaktır.

Seçim sonrası dönemde Irak'ın karşı karşıya kalabileceği tablo, belirsizliklerden ziyade dikkatle yönetilmesi gereken risk alanlarına işaret etmektedir. Toplumsal beklentilerin yükseldiği, ekonomik taleplerin arttığı ve bölgesel rekabetin sertleştiği bir dönemde yeni hükümet hem iç dengeleri gözeterek sosyal politikalar üretmek hem de dış aktörler arasında stratejik dengeyi korumak zorunda kalacaktır. Bu bağlamda hükümetin başarısını belirleyecek en kritik unsur, ortaya çıkabilecek sosyal gerilim ve dış baskıları doğru okuyarak yönetebilme kapasitesi olacaktır. Bu kapasite, yeni dönemde Irak'ın görece istikrarını koruyabilmesini sağlayacak temel dayanak olarak öne çıkacaktır. ■

IRAK'TAKİ SÜNNİ ARAPLAR VE PARLAMENTO SEÇİMLERİ

Watheq Al-Sadoon
Dr., Araştırmacı

Irak'ın nüfusuna ilişkin mezhepsel temelli kesin istatistikler bulunmamaktadır. Bununla birlikte toplumsal ve tarihsel veriler, Sünni Arapların 15 sandalye ile Anbar vilayetinde çoğunluğu oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca Ninova (31 milletvekilliği), Selahaddin (12 milletvekilliği) ve Diyala (14 milletvekilliği) vilayetlerinde nüfusunun büyük kısmını Sünni Araplar oluşturmaktadır. Sünni Araplar, Bağdat'ta (69 milletvekilliği) nüfusun yaklaşık yüzde 40-50'sini, Kerkük'te (12 milletvekilliği) yüzde 35-40'ını teşkil etmektedir. Bununla birlikte Babil (17 milletvekilliği), Vasit (11 milletvekilliği) ve Basra (25 milletvekilliği) vilayetlerinde Sünni Arap nüfus oranı yüzde 20-30 arasında değişmektedir. Dikar'da (19 milletvekilliği) ise nüfusun yaklaşık yüzde 10-

15'ine tekabül etmektedir.

Anbar hariç geçmiş ulusal ve yerel seçimlerde Sünni Arapların parlamentoda kazandığı koltuk sayısı, bu vilayetlerdeki gerçek demografik ağırlıklarını genellikle yansıtmamıştır. Bunun başlıca nedeni, 2003 sonrasında diğer Iraklı grupların da yaşadığına benzer biçimde, Sünni Arap topluluğunu etkileyen yerinden edilme, demografik değişimler ve diğer toplumsal sarsıntılardır.

Sünni Arap seçmenlerin oy verme davranışı, diğer Iraklı gruplarinkine benzer biçimde, mevcut siyasal süreçteki kurallar ve koşullar altında seçimlerin güvenilirliği ve etkinliğine dair şüphelerin yanı sıra siyasal performansa yönelik yaygın toplumsal memnuniyetsizlik

Irak'taki Sünni siyasi oluşumlar siyasal yapılarını, kitlesel desteklerini ve seçim ittifaklarını kabilesel aidiyetlere, karşılıklı çıkarlara dayalı ağlara ve kamu sektörü çalışanları, güvenlik personeli ile Sünni iş, sivil ve dinî elitleri kapsayan hizmet alışverişlerine dayandırmaktadır.

nedeniyle seçimlere katılma eğiliminin giderek arttığını göstermektedir.

Bununla birlikte çeşitli Sünni siyasi oluşumlar, seçimler arasında farklılıklar göstermekle birlikte, seçmenleri yeterli düzeyde mobilize ederek oy vermeye teşvik etmekte ve resmî seçim sürecinin tamamlanmasını sağlayabilecek kapasiteyi hâlen korumaktadır. Aynı zamanda, son parlamento seçimlerinden bu yana Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu (IBYSK), gerçek düşük katılım oranlarını açıklamanın yaratacağı rahatsızlıktan kaçınmak amacıyla seçmen katılım oranlarını artık toplam seçmen sayısına göre değil yalnızca kayıt bilgilerini güncelleyen seçmenler üzerinden ilan etmeye başlamıştır.

Irak'taki Sünni siyasi oluşumlar siyasal yapılarını, kitlesel desteklerini ve seçim ittifaklarını kabilesel aidiyetlere, karşılıklı çıkarlara dayalı ağlara ve kamu sektörü çalışanları, güvenlik personeli ile Sünni iş, sivil ve dinî elitleri kapsayan hizmet alışverişlerine dayandırmaktadır. Bu doğrultuda mevcut tüm Sünni siyasi listelerde eski ve mevcut bakanlar, parlamento üyeleri, valiler, devlet görevlileri, aşiret liderleri, akademisyenler, sivil toplum temsilcileri, iş insanları ve siyasal olarak etkin din adamlarının yanı sıra çok sayıda kadın ve genç aktivist yer almaktadır.

IRAK'TAKİ SÜNNİ ARAPLARIN SEÇİM GÖRÜNÜMÜ

Irak, 11 Kasım'da yapılması planlanan parlamento seçimlerine yaklaşırken Sünni siyasal aktörlerin seçim sürecindeki konumları ve etkileri aşağıdaki ölçütler çerçevesinde değerlendirilebilir:

- **Kampanya ivmesi ve görünürlüğü:** Her partinin mali ve lojistik kapasitesini yansıtan reklam çalışmaları, mitingler ve kamuya açık etkinlikler bu başlık altında incelenmektedir. Zira siyasal finansman, Irak seçimlerinde belirleyici bir unsur olmaya devam etmektedir.
- **Adayların yerel popülerliği ve oy çekme potansiyeli:** Değerlendirmede, ulusal düzeyde tanınırlıktan ziyade adayların seçim bölgelerindeki yerel cazibesi ve seçmenle kurdukları etkileşim esas alınmaktadır.
- **Seçim katılımının kapsamı:** Her bir siyasal gücün aday gösterdiği seçim çevresi sayısı, örgütsel kapasitenin bir göstergesi olarak ele alınmaktadır. Bu ölçüt, partinin ülke genelinde ne derece etkin bir örgütlenme ağına sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Bu üç ölçütte öne çıkan dört Sünni siyasal güç, Bağdat, Anbar, Ninova, Selahaddin, Diyala ve Kerkük'teki Sünni Arap bölgelerinin tamamında seçimlere katılmaktadır.

İlk olarak, eski Meclis Başkanı Muhammed el-Halbusi liderliğindeki Takaddum Partisi dikkat çekmektedir. Anbar'da el-Halbusi, Takaddum, Anbar Kimliğimizdir, Liderlik İttifakı ve Kımam (Zirveler) olmak üzere dört seçim listesine başkanlık etmektedir. Ancak kendisinin meclis başkanlığından alınmasına yol açan koşullar ile bazı Şii ve Sünni siyasal aktörlerle yaşadığı gergin ilişkiler, söylemini etkilemeye devam etmekte; seçim günü yaklaştıkça bu söylem giderek daha çatışmacı bir nitelik kazanmaktadır.

İkinci olarak Hamıs el-Hancar liderliğindeki Siyada-Teşri' (Egemenlik-Mevzuat) İttifakı, el-Hancar'ın Siyada Partisi ile Bağdat Milletvekili Ziyad el-Cenabi başkanlığındaki Teşri' Partisinin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Her ne kadar bu ittifak Kerkük'te aday göstermemiş olsa da Eski Vali Rakan el-Cuburi liderliğindeki Kerkük Arap İttifakı kendisini Siyada-Teşri' ittifakının bir parçası olarak görmektedir. Benzer şekilde Ninova'da seçimlere katılan Irak Arap Projesi Partisi de el-Hancar ile aynı çizgide yer almaktadır. Gözlemciler el-Hancar'ın hem Şii hem de Sünni aktörlerden artan siyasal baskı ve eleştirilerle karşı karşıya kaldığını, buna paralel olarak da önceki dönemlere kıyasla siyasal etkisinde belirgin bir azalma yaşandığını belirtmektedir.

Üçüncü olarak Milletvekili Musanna Samarraı liderliğindeki Azim İttifakı, Anbar ve Selahaddin'de seçimlere katılan mevcut Eğitim Bakanı İbrahim en-Naamis el-Cuburi'nin başkanlığını yürüttüğü Tefavuk (Mükemmellik) İttifakını da kapsamaktadır. Naamis, eğitim bakanlığı görevi için başlangıçta Samarraı

tarafından aday gösterilmiştir. Samarraı hem mali kaynaklara hem de siyasal hırsa sahip olmakla birlikte liderlik tarzı ve siyasal karizması itibarıyla daha geniş Sünni siyasal alan içinde görece sınırlı bir role uygun görünmektedir.

Dördüncü olarak mevcut Savunma Bakanı Sabit Abbasi liderliğindeki Ulusal Azim İttifakı, Diyala vilayetinde aday göstermemiştir. İttifakın siyasal projesi esasen Abbasi'nin bakanlık konumundan kaynaklanan etkisine ve siyasal bağlantılarına dayanmaktadır. İttifakın çeşitli vilayetlerde milletvekilliği kazanması beklenmekle birlikte genel parlamento temsilinin sınırlı kalacağı öngörülmektedir.

Bazı seçim listeleri, güçlü kampanya faaliyetleri yürütmüş ve Sünni seçim bölgelerinde dikkate değer mesleki ve toplumsal konuma sahip adaylar sunmuş olsalar da yalnızca bir veya iki vilayette seçimlere katılmaktadır. Bunlar arasında yalnızca Ninova'da seçimlere giren ve Şammar Aşireti Reisi Şeyh Abdullah Hamidi el-Yaver ile Eski Ninova Valisi Necm el-Cuburi'nin liderliğindeki Ninova Halkındır Partisi yer almaktadır; bu listenin Ninova'da başarılı bir sonuç elde etmesi beklenmektedir. Bir diğeri Ahmed el-Cuburi (Ebu Mazin) liderliğindeki ve Ninova ile Selahaddin'de seçimlere katılan Ulusal Kitleler Partisidir. Parti, Selahaddin'de bazı milletvekillikleri kazanabilir. Ancak lideri Ebu Mazin'in yasal gerekçelerle adaylıktan men edilmesinin ardından popülaritesinin ve etkisinin azalması nedeniyle Ninova'daki etkisi zayıf görünmektedir. Bazı seçim listeleri, birden fazla Sünni vilayette yarışmakta ancak kayda değer sonuçlar elde edebilmek için gerekli siyasal ve toplumsal temelden yoksun bulunmaktadır. Bu listelerin çok bölgeli katılımı, esasen seçimsel bir "risk" niteliği taşımakta olup, en iyi ihtimalle bir ya da iki milletvekilliği kazandırması beklenirken Sünni oyların bölünmesine yol açma olasılığı yüksektir.

Bazı Sünni seçim listeleri yalnızca tek bir bölgeyle sınırlı, son derece yerel siyasal gündemler etrafında şekillenmiş olmalarına rağmen ülke genelindeki parlamento seçimlerine katılmaktadır.

Bunlar arasında Selahaddin ve Diyala'da seçimlere katılan, Eski Milletvekili Mişan el-Cuburi liderliğindeki "Şahinlerimiz" listesi bulunmaktadır. Cuburi, oğlu Yazan ile birlikte yasal gerekçelerle Seçim Komisyonu tarafından adaylıktan men edilmiştir. Ayrıca Bağdat'ta ve çoğu Sünni vilayette aday gösteren "Imran" ve "İntişar" gibi yeni kurulmuş partiler de mevcuttur. Bu partiler, daha önce herhangi bir siyasal deneyimi bulunmayan, tanınmamış aşiret ve iş dünyası mensupları tarafından yönetilmektedir.

Bazı Sünni seçim listeleri yalnızca tek bir bölgeyle sınırlı, son derece yerel siyasal gündemler etrafında şekillenmiş olmalarına rağmen ülke genelindeki parlamento seçimlerine katılmaktadır. Buna örnek olarak Şirket Halkınıdır Listesi verilebilir. Bununla birlikte bazı büyük Şii ittifaklar da Sünni Arap seçmenlerin oylarını ve milletvekilliklerinin bir kısmını kazanma potansiyeline sahip Sünni adayları listelerine dâhil etmiştir. Bu ittifaklar arasında, mevcut Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani'nin liderliğinde kurulan "Yeniden İmar ve Kalkınma İttifakı" da bulunmaktadır. Söz konusu ittifak, Bağdat, Selahaddin, Ninova ve Vasit vilayetlerinde aday göstermektedir.

SÜNNİ ARAPLARIN SEÇİM RETORİĞİ

Sünni siyasal güçlerin çoğunun seçim söylemi, seçilmeleri hâlinde ele alacaklarını iddia ettikleri dört ana mesele etrafında şekillenmektedir.

Birincisi, "mağdurlar" meselesidir ki bu ifade, çoğu zaman "ihbarcılar"ın asılsız suçlamaları ya da işkence altında alınan zoraki itiraflar sonucunda uzun yıllardır devlet hapishanelerinde tutulan masum Sünni Arapları ifade etmektedir. Bu kişilerin sayısı on binlerle ifade edilmektedir. Irak Yüksek Yargı Konseyi, kısa bir süre önce bu davaların gözden geçirilmesi ve suçsuz bulunanların serbest bırakılmasına yönelik bir tavsiye kararı yayımlamış ayrıca bu adımı Genel Af Yasası'na ilişkin önerilen değişikliklerin bir parçası olarak gündeme getirmiştir. Ancak bazı Şii siyasal güçler bu af yasaasının kabul edilmesini engellemektedir.

İkincisi, "ortadan kaybolanlar" meselesidir. Bunlar Sünni bölgelerin DEAŞ terör örgütünün kontrolünden kurtarılması sürecinde, Şii milisler tarafından evlerinden alınıp kaçırılan ve akıbetleri hâlen bilinmeyen masum Sünni erkekleri ve gençleri ifade etmektedir. Aynı zamanda Anbar'daki "Sakalaviye" ile Anbar ve Kerbela arasındaki "Razzaza Gölü Yolu" bölgesinde

yaşanan kayıpları da kapsamaktadır. Kesin istatistikler bulunmamakla birlikte, kayıp kişilerin sayısının birkaç bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Üçüncüsü, yerinden edilmiş Sünni nüfusun geri dönüşü meselesidir. Bu konu özellikle, Babil'in kuzeyindeki "Curfes-Sahar" ve Selahaddin'deki "Avce" gibi bölgeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. DEAŞ'a karşı yürütülen savaş sonrasında bu bölgeleri kontrol altında tutan Şii milis güçleri, bölge halkının evlerine, köylerine ve tarlalarına geri dönmesini engellemektedir.

Dördüncüsü, Sünnilerin siyasal ve güvenlik alanındaki karar alma süreçlerine katılımının güçlendirilmesi meselesidir. Sünniler, bu alanlarda dışlandıklarını hissetmekte ve İçişleri Bakanı, İstihbarat Başkanı, Ulusal Güvenlik Danışmanı, Genelkurmay Başkanı, Terörle Mücadele Güçleri Komutanı ve Federal İstihbarat ve Soruşturmalar Dairesi Başkanı gibi güvenlikle ilgili kilit makamların çoğunun Şiilere ait olduğuna dikkat çekmektedir. Hâlihazırda Sünnilerin kontrolünde bulunan Savunma Bakanlığı ise büyük ölçüde sembolik ve idari bir nitelik taşımaktadır; zira silahlı kuvvetlerin operasyonel komutası Genelkurmay Başkanlığının yetkisindedir.

Meclis Başkanı Mahmud el-Meşhedani, yakın tarihli bir televizyon röportajında; "Sünni siyasal güçler, mağdurlar, kayıplar ve yerinden edilmişler meselelerini tamamen seçim kampanyası amacıyla kullanmakta; çoğu bu sorunların çözümüne yönelik samimi bir irade ortaya koymamaktadır. Bu problemler, 2017'de DEAŞ'a karşı yürütülen savaşın sona ermesinden bu yana devam etmektedir. 2018 ve 2021 seçimlerinden sonra Sünni partiler, hükümet kurma görüşmeleri sırasında Şii ve Kürt güçlerle müzakere ederken doğrudan bu üç meseleyle ilişkili olmalarına rağmen Adalet Bakanlığı veya Göç ve Yerinden Edilme Bakanlığı gibi düşük bütçeli bakanlıkları talep etmemiştir. Bunun yerine daha yüksek bütçelere sahip olan Ticaret ve Eğitim Bakanlıklarını tercih etmişlerdir." ifadelerini kullanmıştır.

SÜNNİ ARAPLARIN SEÇİMLERE KATILIMINA DAİR ÖNGÖRÜLER

Irak'ta 2023 yılında gerçekleştirilen son yerel seçimlerin sonuçlarının incelenmesi, Sünni Arap seçmenlerin katılım oranı ve olası parlamento temsil düzeyine ilişkin olarak 2021 parlamento seçimlerine kıyasla daha anlamlı bir ön tahmin sunmaktadır. Bunun nedeni 2023 yerel seçimlerinin her vilayet için tek

Irak'ta 2023 yılında gerçekleştirilen son yerel seçimlerin sonuçlarının incelenmesi, Sünni Arap seçmenlerin katılım oranı ve olası parlamento temsil düzeyine ilişkin olarak 2021 parlamento seçimlerine kıyasla daha anlamlı bir ön tahmin sunmaktadır.

seçim çevresi sistemi temelinde yapılmış olmasidir; aynı sistem yaklaşan parlamento seçimlerinde de uygulanacaktır. Buna karşılık, 2021 parlamento seçimlerinde her vilayet için de çoklu seçim çevresi sistemi kullanılmıştır.

2023 yerel seçimlerinde Sünni Araplar, doğal olarak Anbar vilayetindeki 16 milletvekilliğinin tamamını kazanmıştır. Bunun yanı sıra, Ninova'daki 29 milletvekilliğinden 18'ini elde etmişlerdir. Bu 18 milletvekili arasında, Haşdi Şaabi lideri Falih el-Feyyad'ın başkanlığını yürüttüğü Şii ağırlıklı "Ulusal Sözleşme" listesinde yer alan 3 Sünni Arap aday da bulunmaktadır. Ayrıca Sünni Araplar, Selahaddin'deki 15 millet-

vekilliğinden 12'sini, Diyala'daki 15 milletvekilliğinden 7'sini, Bağdat'taki 52 milletvekilliğinden 19'unu, Kerkük'teki 16 milletvekilliğinden 6'sını ve Vasit'teki 15 milletvekilliğinden 1'ini kazanmıştır. Buna karşılık Babil, Basra ve Dikar vilayetlerinde ise herhangi bir milletvekilliği elde edememişlerdir.

Bu sonuçlar, Sünni siyasal oluşumların Vasit, Babil, Basra ve Dikar'daki Sünni toplulukları neden genellikle seçim hesaplamalarının dışında bıraktıklarını açıklamaktadır. Bu vilayetlerdeki Sünni adaylar, çoğunlukla Şii ağırlıklı listelere katılma yolunu tercih etmektedir. ■

2025 IRAK PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ: Şİİ BLOKTA GÜÇ DENGESİ

Lina İmad el-Musavi

Bağdat Üniversitesi Stratejik ve Uluslararası
Araştırmalar Merkezi Araştırmacısı

Irak siyasi sistemi içindeki Şii haritanın yeniden şekillenmesinde 11 Kasım 2025'te yapılacak parlamento seçimleri bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Yeni çoğulcu sistemin kuruluşundan bu yana Şii bileşen yönetimde baskın güç olmuştur. Ancak hiçbir zaman tek bir blok hâlinde hareket etmemiştir. Aksine farklı siyasi ve dini çizgilere ayrılmıştır. Iraklı Şiiler vizyon, çıkar ve bölgesel-uluslararası ittifaklar konusunda derin görüş ayrılıkları yaşamıştır.

2021 seçimlerinde Sadr Hareketi 329 sandalyeden 73'ünü kazanmıştır. Böylece dönemin en büyük parlamento bloku haline gelmiştir. Buna karşılık Fetih Koalisyonu 17 sandalye almıştır. Kanun Devleti Koalisyonu ise 33 sandalye elde etmiştir. Bu sonuçlar, hükümetin kurulması sürecinde sert bir rekabet doğurmuştur. Sonuç olarak Sadr Hareketi parlamentodan çekilmiştir. Ardından Şii Koordinasyon Çerçevesinin desteklediği Muhammed Şiya es-Sudani hükümeti kurulmuştur.

2025 seçimleri, 2003'ten bu yana en geniş Şii rekabetine sahne olacak gibi görünmektedir. Sudani liderliğindeki İmar ve Kalkınma Koalisyonu, 12 vilayette 446 adayla yarışa katılmıştır. Buna karşılık Nuri el-Maliki, Hadi el-Amiri ve Ammar el-Hekim gibi isimlerin başını çektiği dağıntık listeler ortaya çıkmıştır. Bu listelere, direniş eksenine ilişkin milis gruplara yakın adaylar da eklenmiştir. Öte yandan Sadr Hareketi seçim yarışından resmî olarak çekilmiştir.

Tüm bu gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde, yaklaşan seçimlerin bileşenler arası değil, Şii evi içindeki bir iç hesaplaşma niteliği taşıdığı görülmektedir. Bu durum, devlet inşası ve ekonomik yönetimi önceleyenlerle silahlı direniş ve milis gücünü sürdürmek isteyenler arasında bir mücadeleye işaret etmektedir.

Süreç, 2020 tarihli 9 No'lu Seçim Yasası'nın 2023'te revize edilmiş hâli temelinde yürütülmektedir. Bu yeni düzenleme, Saint-Laguë yönteminin 1,7 katsayısı üzerinden büyük partilere belirgin bir avantaj sağlarken bağımsız adayların temsil edilme olasılığını azaltmaktadır.

2025 SEÇİMLERİNE BAKIŞ

2025 seçimleri bağlamında Şii aktörler arasındaki yarış, yirmi yılı aşkın demokratik deneyim sonrasında, sistem içi nüfuzun yeniden dağılımına yön vermektedir. Aynı zamanda bu yarış, hâkim bileşenlerin kurucusu oldukları sistemde meşruiyet mücadelesine girip girmeyeceklerini de ortaya koyacaktır. Bu çerçevede yapılacak seçimlerde 7.768 aday, parlamentodaki 329 sandalye için yarışacaktır.

2025 Irak Parlamentosu Seçimleri: Şii Bloкта Güç Dengesi

Tablo 1. 2025 Seçimlerine Katılan Şii Oluşumlar ve Aday Sayıları

Blok / Koalisyon	Liderlik	Aday Sayısı	Vilayetler / Seçim Bölgeleri	Notlar
İmar ve Kalkınma Koalisyonu	Muhammed Şiya es-Sudani	446	12 vilayet	Şii Koordinasyon Çerçevesi'ne bağlı akımların bir araya geldiği koalisyon. Sudani'nin görevde kalmasını destekleyen hükümet yanlısı bir koalisyondur.
Kanun Devleti Koalisyonu	Nuri el-Maliki	425	Bağdat, Kerbela, Babil, Basra, Necef ve Divaniye	Geleneksel tabanına dayanarak güçlü örgütsel deneyime sahiptir.
Bedir Örgütü	Hadi el-Amiri	460	Bağdat ve güney vilayetleri, Diyala	2021 seçimlerinde kaybettiği sandalyeleri geri kazanmayı hedeflemektedir. Vilayet düzeyinde seçim bölgelerine dönüşün ardından yeniden yapılanma sürecindedir.
Devlet Güçleri Koalisyonu	Ammar el-Hekim	400	Bağdat ve güney vilayetleri	Seçimlere tek başına girmektedir. "İlimli Şii merkez" vizyonunu savunmaktadır.
Hukuk Hareketi	Hüseyin Munis		Şii yoğunluklu bölgelerin çoğu	"Direnişçi ulusal" bir söylem benimsemektedir. Ancak geniş halk tabanından yoksundur.
İşrakat Kanun			Güney vilayetleri	Sivil kökenli bazı adayları reformcu Şiiiler olarak değerlendirmektedir.
Ebşir Ya Irak	Hummam Hammudi		Bağdat ve güney vilayetleri	Irak İslam Yüksek Konseyinin tabanına dayanmakta ve klasik Şii kitleyi temsil etmektedir.
Sadikun Bloku	Kays el-Hazali		Bağdat, Selahaddin, güney vilayetleri	Asaib Ehlil Hak siyasi kanadı olarak güçlü milis kökenli ağlara sahiptir.
Esas Koalisyonu	Muhsin el-Mendelavi	139	Bağdat	Ekonomik çıkar gruplarının desteğini almaktadır. Finansman yoluyla siyasal kazanç sağlamayı amaçlamaktadır. Faydacı bir seçmen kitlesine sahiptir.

Tablo 2. Bağdat'ta Şii Listelerinin Adayları ve Kazanması Beklenen Sandalye Sayıları

Şii Liste / Koalisyon	Bağdat'ta Beklenen Sandalye Sayısı (Aralık)	Aday Sayıları
İmar ve Kalkınma Koalisyonu	12 – 15	139
Bedir Örgütü	3 – 5	137
Ebşir Ya Irak	2 – 4	139
Devlet Güçleri Koalisyonu	3 – 5	139
İşrakat Kenun Hareketi	1 – 3	46
Hukuk Hareketi (Harakat Hukuq)	2 – 3	116
Kanun Devleti Koalisyonu	8 – 10	137
Sadikun (Sadiqun) Bloku	5 – 7	139
Esas (Temel) Koalisyonu	2 – 3	139

DEĞİŞTİRİLEN SEÇİM YASASININ Şİİ GÜÇLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İmar ve Kalkınma Koalisyonu, değiştirilen seçim yasasından en çok yararlanan gruplardan biri olmuştur. Geniş bir örgütsel ağa ve hükümet desteğine sahiptir. Sainte-Laguë 1,7 sistemi, partileri bireysel adaylardan fazla ödüllendirmektedir. Bu durum, koalisyonun sistemden tam olarak yararlanmasını sağlamaktadır. Sudani, başbakanlık makamının sağladığı avantajla Bağdat, Basra, Babil ve Dikar gibi büyük Şii vilayetlerinde güçlü bir seçim ve idari örgütlenmeye sahiptir. Özellikle Sadr'ın seçim sürecine katılmaması, Sudani liderliğindeki oluşumun en büyük Şii blok olarak öne çıkma olasılığını artırmaktadır.

Kanun Devleti Koalisyonu, güneyde köklü bir parti geleneğine ve aşiret desteğine sahiptir. Bu nedenle nispi temsil sisteminden avantaj sağlamaktadır. Yeni yasa, her vilayeti tek seçim bölgesi olarak kabul etmektedir. Bu durum, oyların daha büyük havuzda toplanmasını mümkün kılmaktadır. Bağdat, Babil ve Kərbela'da yüksek sandalye sayısına ulaşması beklenmektedir. Ancak Sudani'nin bağımsız bir listeyle yarışması, doğrudan bir Şii rekabeti oluşturmuştur.

Bedir Örgütü, gücünü ideolojik bağlılığından ve yerel düzeyde kurduğu toplumsal destek ağlarından devşirmektedir. Özellikle güney vilayetlerinde ve Diyala'da siyasal ve güvenlik alanlarında belirgin bir etki alanına sahiptir. Değiştirilen yasa, örgütün yatay erişimi nedeniyle kısmen avantaj sağlamaktadır. Ancak Sudani ve Maliki'ye kıyasla daha az örgütlü bir yapıya sahiptir. Fetih İttifakı'nın dışında kaldığında şansı sınırlı kalmaktadır. Yine de yeni sistem, oylarının parçalanmasını engellemektedir. Diyala, Vasit ve Musanna'da güçlü rekabet sergilemektedir.

Yeni yasa merkezî partilerin sistemdeki rolünü artırmıştır. Hikme Hareketi, sınırlı ama disiplinli bir seçmen tabanına sahiptir. Bireysel adaylık sisteminde geri planda kalan bu yapı şimdi seçim sonrası ittifaklara güvenmektedir. Yasa sayesinde sembolik ama etkili sandalye sayısına ulaşması mümkün olmaktadır. Bu durum, seçim sonrası süreçte kilit aktör olmasını sağlamaktadır.

Yasa değişikliği, Sadr Hareketi için ciddi bir dezavantaj oluşturmuştur. Küçük seçim bölgelerinde yüksek oy oranıyla sandalye kazanma imkânını kaybetmiştir. Seçim sistemi, bağımsız halk hareketlerinin ittifaksız başarı şansını azaltmaktadır. Bu nedenle Sadr, seçim sürecinden tamamen çekilmiştir.

SEÇİM YASASI KAYNAKLI BEKLENTİLER

2023 seçim yasasının revizyonu, Şii bloklar arasındaki rekabeti köklü biçimde yeniden tanımlamıştır. Bu bağlamda İmar ve Kalkınma Koalisyonu Sainte-Laguë yönteminden en fazla yararlanan güç konumundadır. Hükümet desteği, devlet kurumları üzerindeki etkisi ve aşiret ittifakları sayesinde bu koalisyonun büyük bir blok olarak seçimlerden güçlü çıkması beklenmektedir. Benzer biçimde Kanun Devleti Koalisyonu da sistemin sunduğu avantajlardan büyük ölçüde faydalanmaktadır.

Tablo 3. Seçim Sisteminin Şii Güçler Açısından Etkileri

Blok / Koalisyon	Değiştirilen Saint-Laguë Yasasından Etkilenme Şekli	Genel Değerlendirme
İmar ve Kalkınma Koalisyonu	Hükümet desteği, aşiret liderleriyle ittifaklar ve devlet kurumlarındaki nüfuzu sayesinde sistemden en fazla yararlanan aktör konumundadır.	Yüksek
Kanun Devleti Koalisyonu	Merkezî yapılanma, geleneksel parti örgütü ve disiplinli seçim kadrosu sayesinde yasadan önemli ölçüde faydalanmaktadır.	Yüksek
Bedir Örgütü	Yerel ittifaklar ve geniş seçim bölgeleri sayesinde 2021'de kaybettiği sandalyelerin bir kısmını geri kazanma potansiyeline sahiptir.	Orta – Yüksek
Devlet Güçleri Koalisyonu	Yasadaki değişiklikten sınırlı biçimde yararlanmaktadır. Sınırlı seçmen tabanına ve sembolik liderliğe dayanmaktadır.	Orta
Hukuk Hareketi	Yönlendirilmiş oylarla Bağdat ve Basra gibi vilayetlerde sınırlı sayıda sandalye elde edebilir.	Sınırlı
Bağımsızlar ve sivil hareketler	Saint-Laguë sisteminin geri dönüşüyle en fazla zarar gören kesim; sandalye kazanma şansları son derece düşüktür.	Çok Zayıf

Bedir Örgütü yeni yasadan orta düzeyde fayda sağlayan bir aktör olarak konumlanmıştır. Geniş coğrafi yayılımına rağmen örgütsel disiplini sınırlı olan Bedir, özellikle Diyala, Vasi ve güney vilayetlerinde etkinlik göstermektedir. Devlet Güçleri İttifakı ise sistemden sembolik düzeyde yararlanan ancak dengeli söylemiyle küçük ama etkili bir blok oluşturma potansiyeline sahiptir. Buna karşın Sadr Hareketi, küçük seçim bölgelerinin kaldırılması ve Saint-Laguë yönteminin uygulanmasıyla ciddi şekilde olumsuz etkilenmiş böylece yarışın dışında kalmıştır.

Yeni seçim yasası Şii iç dengesini kökten dönüştürmüştür. Sudani, Maliki ve Amiri gibi yerleşik, kurumsal partilerin şansını artırırken Sadr yanlıları ve bağımsızlar gibi halk ve gençlik hareketlerini zayıflatmıştır. Bu durum, seçimlerden sonra farklı listeler hâlinde yarışsalar da Şii

Koordinasyon Çerçevesinin yeniden birleşmesi için uygun bir zemin yaratmıştır. Demografik ağırlıkları nedeniyle Basra, Bağdat ve Dikar vilayetleri, 2025 seçimlerinde Şii sandalyelerinin dağılımında belirleyici kilit bölgeler hâline gelmiştir.

2025 PARLAMENTO SEÇİMLERİNDE BEKLENEN Şİİ SİYASİ MANZARASI SENARYOLARI

2025 seçimlerinde Şii sahnenin güç dengesi, belirgin biçimde yeniden şekillenecektir. Muhammed Şiya es-Sudani ve Nuri el-Maliki, seçim yarışında Şii sandalyelerinin en büyük payını paylaşacak iki ana aktör olarak öne çıkmaktadır. Devlet kaynaklarına erişimleri, örgütsel disiplinleri ve geniş seçmen tabanları, her iki lideri de Şii blok içindeki temel ağırlık merkezleri hâline getirmektedir. Buna karşılık, Hadi el-Amiri, özellikle seçim sonrası süreçte ittifaklar kurarak güç dengesini sağlama stratejisi izleyecektir. Amiri'nin siyasi etkisi, doğrudan oy oranından ziyade, seçim sonrası pazarlık ve koalisyon inşası kapasitesi üzerinden şekillenecektir.

Ammar el-Hekim ise bu yeni tabloda sembolik ama dengeli bir varlık sürdürecektir. Sınırlı sandalye sayısına rağmen özellikle parlamentoda "denge unsuru" rolü üstlenme potansiyelini koruyacaktır. Öte yandan Mukteda es-Sadr'ın seçimlere katılmama kararına rağmen seçmeni üzerindeki etkisi, toplumsal baskı ve dolaylı yönlendirme mekanizmaları aracılığıyla siyasal sahneden tamamen çekilmeyecektir. Aksine belirli adayları destekleyerek veya boykot çağrılarlarıyla sistem dışından nüfuzunu korumaya çalışabilir. Böylece Sadr, 2025 sonrası dönemde kurumsal siyasetin dışında kalsa da sokağın ve kamuoyunun mobilizasyonu yoluyla dengeleyici bir güç olarak varlığını sürdürecektir.

Tablo 4. Vilayetlere Göre Şii Grupların Etkisi

Vilayet (Toplam Sandalye Sayısı)	Sudani (İmar ve Kalkınma)	Maliki (Kanun Devleti)	Amiri (Bedir Örgütü)	Hekim (Devlet Güçleri Koalisyonu)	Sadr Hareketi
Bağdat (71)	Güçlü – Yaygın	Güçlü	Orta – Güçlü	Orta	Katılmıyor
Ninova (34)	Orta	Zayıf – Orta	Orta	Zayıf	Katılmıyor
Basra (25)	Güçlü	Güçlü	Orta	Orta	Katılmıyor
Dikar (19)	Orta	Orta	Orta	Orta	Katılmıyor
Süleymaniye (18)	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Katılmıyor
Babil (17)	Güçlü	Güçlü	Orta	Güçlü	Katılmıyor
Erbil (16)	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Katılmıyor
Anbar (15)	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Katılmıyor
Diyala (14)	Orta	Orta	Güçlü	Zayıf	Katılmıyor
Kerkük (13)	Zayıf – Orta	Zayıf – Orta	Orta	Zayıf	Katılmıyor
Necef (12)	Orta	Orta	Orta	Güçlü	Katılmıyor
Selahaddin (12)	Zayıf – Orta	Zayıf – Orta	Orta	Zayıf	Katılmıyor
Kerbela (11)	Orta	Güçlü	Orta	Orta	Katılmıyor
Vasit (12)	Orta	Orta	Orta	Orta	Katılmıyor
Divaniye (11)	Orta	Orta	Orta	Güçlü – Orta	Katılmıyor
Duhok (12)	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Zayıf	Katılmıyor
Meysan (10)	Orta	Orta	Güçlü	Orta	Katılmıyor
Musanna (7)	Orta	Orta	Orta	Orta	Katılmıyor

2025 seçimlerindeki Şii rekabeti, Irak siyasal sisteminin kuruluşundan bu yana geçen yirmi yılı aşkın sürenin ardından yapısal bir sınav niteliği taşımaktadır. Bu rekabet, geçici bir seçim yarışı olmanın ötesinde hâkim bileşen içinde meşruiyetin yeniden tanımlanma anı olarak öne çıkmaktadır.

Şii siyasi yapılar, birlikte hareket eden ideolojik koalisyonlardan, devlet içindeki “Şii evi”ni temsil etme tekeline elde etmeye çalışan rekabetçi partiler çoğulluğuna evrilmiştir. 2023 tarihli seçim yasası değişikliği, bu dönüşümde belirleyici bir rol oynamış; İmar ve Kalkınma Koalisyonu ile Kanun Devleti Koalisyonu gibi kurumsal büyük yapıları güçlendirirken kitle hareketleri ve bağımsızları zayıflatmıştır.

Bu seçimlerin sonuçları yalnızca gelecek hükümetin biçimini değil aynı zamanda Irak siyasal sisteminde yeni bir güç dengesi dönemini de belirleyecektir. Bu yeni dönemde, devletin kurumsal mantığı ve kademeli yönetim anlayışı, silahlı direnişin ve kişisel liderliğin mantığının önüne geçmektedir. Dolayısıyla 2025 seçimleri bir dönemin sonu değil, 2003'te doğan çoğulcu sistemin siyasal olgunluk evresine girişinin ilk testi olacaktır. ■

2025 IRAK PARLAMENTO SEÇİMLERİ: IRAK TÜRKMENLERİNİN SİYASİ KONUMU VE SEÇİM STRATEJİSİ

Selçuk Bacalan
Dr., ORSAM Irak Çalışmaları Uzmanı

Irak'ın 2025 Parlamento seçimleri, ülkenin siyasi dengelerinde yeni bir dönemin habercisi olarak değerlendirilmektedir. Uzun yıllardır mezhep, etnisite ve dış etki parametreleri üzerinden şekillenen Irak siyaseti, bu seçim sürecinde de benzer bir tabloyla karşı karşıyadır. Irak Türkmenleri açısından ise bu seçim yalnızca temsil gücünü koruma değil siyasi varlıklarını yeniden yapılandırma açısından da stratejik bir önem taşımaktadır. Türkmenlerin yürütücü ve etkili siyasi gücü olan Irak Türkmen Cephesi (ITC), 2025 seçimlerine farklı vilayetlerde değişken ittifak modelleriyle katılarak hem yerel gerçekliklere hem de ulusal siyasi denkleme

uygun bir stratejik yönelim benimsemiştir. Aynı zamanda Türkmenlerin seçim stratejileri ile vilayetler düzeyindeki konumlanmaları, Türkmen bölgelerinde güvenlik koşulları ve milis varlığının yarattığı etkilerle birlikte değerlendirilmelidir. Bu durum seçimler sonrasında Türkmenlerin karşı karşıya kalabileceği olası siyasi riskleri de gündeme getirmektedir.

IRAK TÜRKMEN CEPHESİNİN SİYASİ KONUMU VE STRATEJİK ÖNCELİKLERİ

ITC, 1995 yılında kurulduğundan bu yana Türkmenlerin ulusal düzeydeki en kurumsal siyasi temsil organı olarak kabul edilmektedir.

2025 seçimlerinde Kerkük'te yedi Türkmen partisinin bir araya gelerek oluşturduğu Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi (BITCL), Türkmen siyasetinde uzun süredir beklenen birlik ve dayanışma görüntüsünü ortaya koymuştur.

ITC'nin ana hedefi, Türkmenlerin Irak'ın kurucu unsuru olarak anayasal ve idari haklarını güvence altına almak, Türkmen bölgelerinde güvenliği tesis etmek ve Kerkük başta olmak üzere Türkmen bölgelerinde adil temsil sağlamaktır. 2025 Irak parlamento seçimlerinde ITC, Irak siyasetinin giderek parçalı hâle gelen yapısını göz önünde bulundurarak farklı vilayetlerde farklı ittifak modelleri üzerinden aday göstermeyi tercih etmiştir. Bu strateji hem Türkmenlerin bölgesel güç dengeleriyle uyumlu hareket etmesini hem de Irak genelinde kayda değer bir temsil oranı elde etmesini hedeflemektedir.

KERKÜK VİLAYETİ

Kerkük, Irak Türkmenlerinin tarihsel, kültürel ve siyasi başkenti olmayı sürdürmektedir. Vilayetin demografik çeşitliliği, Türkmenlerin siyasi rekabetinin en keskin biçimde yaşandığı zeminlerden birini oluşturur. 2025 seçimlerinde Kerkük'te yedi Türkmen partisinin bir araya gelerek oluşturduğu Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi (BITCL), Türkmen siyasetinde uzun süredir beklenen birlik ve dayanışma görüntüsünü ortaya koymuştur. Liste, ITC öncülüğünde; Türkmen Adalet Partisi, Türkmen Karar Partisi, Türkmen Milliyetçi Hareketi, Türkmeneli Partisi, Türkmen İrade Partisi ve

Türkmen Hak Partisinin desteğiyle şekillenmiştir. Kerkük'teki bu birleşik liste modeli hem Türkmen oylarının dağılmasını engellemeyi hem de Kürt ve Arap siyasi listeleri karşısında rekabet gücü yüksek, bütünleşik bir Türkmen bloku oluşturmayı hedeflemektedir. Buna karşın Bağdat merkezli İran eksenli siyasi partiler, Türkmenlerin bu birlik hamlesine tepki olarak Kerkük'te BITCL'ye karşı alternatif bir liste oluşturmuştur. Bu gelişme, Kerkük'teki seçim rekabetinin yalnızca yerel etnik dengelerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bölgesel nüfuz mücadelesinin bir yansımasına dönüştüğünü göstermektedir. BITCL'nin oluşumu, Türkmen siyasetinde yaşanan parçalanmışlık ve temsil krizi açısından stratejik bir dönüm noktasıdır. Bu birlik girişimi özellikle 2021 seçimlerinde yaşanan oy bölünmesi tecrübesinden çıkarılan derslerin bir sonucudur. Ancak İran'a yakın siyasi grupların karşı liste hamlesi, Kerkük seçimlerinde dış etkenlerin Türkmen siyaseti üzerindeki etkisinin devam ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla 2025 Irak Parlamento Seçimleri, Türkmenler açısından yalnızca sandıktaki temsil oranından başka, siyasi bağımsızlık ve karar alma kapasitesini de test edecek bir süreçte işaret etmektedir.

NİNOVA VİLAYETİ

Ninova (Musul) vilayeti, Türkmenlerin hem tarihsel hem de demografik açıdan önemli merkezlerinden biridir. Ancak 2014 sonrası dönemde DEAŞ işgali ve sonrasındaki yeniden yapılandırma süreci, Türkmenlerin siyasi varlığını zayıflatmış bölgedeki Arap, Kürt, Şii ve Hristiyan milislerin etkinliği Türkmenlerin hareket alanını daraltmıştır. ITC, 2025 Parlamento Seçimlerinde Musul'da iki farklı koalisyon altında aday göstermektedir. 2017 yılında Musul'un DEAŞ'tan kurtarılması sürecinde Musul Ortak Operasyonlar Komutanı olarak görev yapan Necim Cuburi, operasyonun ardından Musul Valiliği görevine atanmıştır. Musul'un kurtarılmasında üstlendiği rol nedeniyle şehir halkı arasında kurtarıcı lider olarak tanınan Cuburi'nin liderliğini yaptığı Ninova Li-Ehliha (Ninova Halkınıdır) Koalisyonu, vilayetin yerel dengelerine uygun biçimde şekillenmiştir. Koalisyon özellikle Sünni Arap toplulukları ve yerel aşiret liderleriyle iş birliğini öne çıkaran bir siyasi blok olarak öne çıkmaktadır.

Bir diğer koalisyon Irak Savunma Bakanı Sabit Abbasi liderliğindeki Hasim el-Vatani Koalisyonu ise merkezî siyasette daha güçlü bir etkisi olan, Bağdat merkezli ve çoğunlukla Şii siyasi akımların desteğini alan bir platformdur. Bu çift yönlü strateji, ITC'nin Musul'daki farklı eğilimli seçmenlerle bağını koruma çabası olarak okunabilir. Böylece Türkmenler, Ninova'da yalnızca etnik kimlik üzerinden değil, koalisyon içi stratejik ittifaklarla da temsil olanağı yaratmaktadır. Ancak 2025 Irak Parlamento Seçimleri sürecinde Musul Vilayeti'nde Türkmen adayların büyük bir bölümünün ITC tarafından desteklenmeyen listelerden seçim yarışına girmesi, Türkmen kimliğinin ve siyasetinin parçalanma riskini beraberinde getirmektedir. Türkmenlerin bir kısmı Arap listeleriyle, bir kısmı ise Kürt ve Hristiyan lis-

teleriyle ittifak yapmayı tercih etmektedir. Bu durum, millî temelli ve bütüncül bir Türkmen siyasi hareketinin oluşmasını engellediği gibi Türkmenlerin Irak genel siyasetindeki pazarlık gücünü 2025 seçimlerinde de ciddi biçimde zayıflatabilir.

SELAHADDİN VİLAYETİ

Selahaddin vilayeti özellikle Tuzhurmatu ve Amirli ilçeleri başta olmak üzere yoğun Türkmen nüfusuna sahip bölgeleri barındırmaktadır. Ancak vilayet genelinde Arap nüfusun ağırlığı ve Haşdi Şaabî'nin güçlü varlığı, Türkmen siyasetini kısıtlayıcı bir faktör olarak öne çıkmaktadır. 2025 seçimlerinde ITC, Selahaddin'de Azim Koalisyonu ve Hasim Koalisyonu altında iki ayrı siyasi çizgide aday göstermiştir. Bu tercih, Türkmenlerin vilayet içindeki farklı seçmen tabanlarına erişimini kolaylaştırmakta ve Türkmen siyasetinin mezhebi kutuplaşma yerine pragmatik temelde hareket ettiğini göstermektedir.

DIĞER BÖLGELER

Diyala vilayeti, Türkmenlerin geçmişte güçlü olduğu ancak güvenlik istikrarsızlıkları nedeniyle nüfus yoğunluğunu kısmen yitirdiği bir bölgedir. ITC, bu bölgede Siyade (Egemenlik) Koalisyonundan aday çıkararak özellikle Hanekin ve Mendeli çevresinde kalan Türkmen nüfusu temsil etmeyi hedeflemiştir.

Bağdat'ta ise Türkmenlerin demografik varlığı sınırlı olsa da başkentteki siyasi ağırlık açısından temsil sembolik bir anlam taşımaktadır. ITC, burada Hasim Koalisyonu çatısı altında seçimlere katılarak ulusal düzeyde Türkmen varlığını vurgulayan bir siyasi jestte bulunmuştur.

Erbil ve Süleymaniye'de ise Türkmen oy oranları parlamentoya temsilci kazandıracak

2025 Irak Parlamento Seçimleri, Irak Türkmenleri açısından sadece bir temsil mücadelesi değil aynı zamanda siyasi varlıklarını yeniden tanımlama süreci niteliğindedir.

düzeyde olmadığı için ITC, sembolik düzeyde aday göstermekle yetinmiştir. Bu adım, ITC'nin Irak genelinde Türkmen varlığını haritalandırma ve ulusal birlik imajını sürdürme politikasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak ITC'nin yeni başkanı Mehmet Seman Ağa, göreve geldikten sonra Mesut Barzani ile yaptığı görüşme sonrası Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) yeni bakanlar kabinesinde ITC'nin de bir bakanı olacağına yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Barzani'nin ITC'ye olumlu tavrı Türkmen-Kürt ilişkilerinde yeni bir sayfa açılacağına işaretler. Bu olumlu gelişmenin, Kerkük'ün tartışmalı statüsü bağlamında özellikle Türkmen-Kürt gerilimini azaltma potansiyeline sahip olduğunu belirtmek de yanlış olmayacaktır.

TÜRKMEN BÖLGELERİNDE GÜVENLİK DİNAMİKLERİ

Türkmen bölgelerinin birçoğu özellikle Kerkük, Tuzhurmatu, Telafer ve Tazehurmatu çevresi, Haşdi Şaabi unsurlarının etkinliği altındadır. Bu varlık, güvenliğin sağlanması açısından bazı dönemlerde caydırıcı rol oynasa da Türkmenlerin siyasal özgünlüğünü ve yerel güvenlik kontrolünü sınırlayıcı bir unsur haline gelmiştir. Haşdi Şaabi içerisindeki 16. ve 52. Tugayları,

başlangıçta Türkmen bölgelerinin korunması amacıyla kurulmuş olsa da zamanla merkezî otoriteye bağımlı hâle gelmiş, bağımsız karar alma kapasitelerini kaybetmişlerdir. Bu durum, Türkmen toplumunda "Haşdi Şaabi'nin koruma mı yoksa denetim mi sağladığı" yönünde tartışmaları derinleştirmiştir. Seçim sürecinde de milis varlığının Türkmen bölgelerinde dolaylı bir baskı mekanizması oluşturduğu söylenmektedir.

İRAN ETKİSİNİN GÖLGESİNDE TÜRKMENLER

2025 seçimlerinin ardından Bağdat'ta kurulacak yeni hükümetin doğası, Irak Türkmenlerinin siyasi konumunu doğrudan belirleyecek kritik bir faktördür. Eğer hükümet İran'ın etkisini benimseyen ve politikasını uygulayan bir yapı olursa Türkmenler açısından bir dizi stratejik risk ortaya çıkacaktır. İran'a yakın Şii blokların Bağdat'ta etkin hâle gelmesi özellikle Sünni ağırlıklı Türkmen bölgelerinde siyasi temsilin zayıflamasına yol açabilir; bu durum Türkmenlerin parlamentodaki etki alanını daraltarak siyasi marjinalleşme riskini artırmaktadır.

Haşdi Şaabi'nin kurumsal meşruiyetinin güçlenmesi, Türkmen bölgelerinde yerel güvenlik kontrolünün büyük ölçüde bu güçlerin eline geçmesi anlamı-

na gelebilir. Bu gelişme, Türkmenlerin güvenlik alanında bağımsız hareket etme kapasitesini sınırlandıracak ve yerel yönetim ile güvenlik mekanizmaları üzerinde merkezî bir kontrol yaratacaktır.

İran etkisindeki hükümetlerin geçmiş deneyimleri, Kerkük başta olmak üzere petrol gelirlerinin İran'a yakın vilayetlere yönlendirildiğini göstermektedir. Benzer bir durumun tekrarlanması, Türkmen bölgelerinde kalkınma projelerinin yavaşlamasına, hizmet altyapısının aksamasına ve yerel ekonominin zayıflamasına yol açabilir. Buna karşın, ITC ulusal uzlaşısı ve merkezî hükümetle dengeli ilişkiler kurma yönündeki politikası, Türkmenlerin bu riskler karşısında tamamen dışlanmasını önleyebilecek diplomatik bir alan yaratmaktadır. Özellikle Türkiye ile sürdürülen koordineli ilişkiler, Türkmenlerin dış politika ekseninde denge unsuru rolünü sürdürmesine ve merkezî hükümetle stratejik pazarlık kapasitesini artırmasına imkân tanımaktadır.

2025 Irak Parlamento Seçimleri, Irak Türkmenleri açısından sadece bir temsil mücadelesi değil aynı zamanda siyasi varlıklarını yeniden tanımlama süreci niteliğindedir. ITC, farklı vilayetlerde farklı koalisyonlarla seçime girerek pragmatik bir yaklaşım sergilemektedir. Böylece hem yerel hem ulusal düzeyde siyasi varlığını koruma çabası göstermektedir. Bununla birlikte Türkmen bölgelerinde güvenlik riskleri, milis varlığı ve dış etki faktörleri, Türkmen siyasetinin geleceğini tehdit etmeye devam etmektedir. Seçimlerin ardından kurulacak hükümetin dış politika yönelimi ve merkezî otoriteyle Türkmenlerin ilişkisi, Türkmenlerin Irak siyasetindeki geleceğini belirleyecek temel etken olacaktır. Dolayısıyla Türkmenlerin bu dönemde en öncelikli hedefi hem kendi içlerinde siyasi birlikteliği kurumsallaştırmak hem de Irak'ın bütünlüğü içinde haklarını savunabilecek güçlü, çok yönlü ve diplomatik bir siyasi yapı inşa etmek olmalıdır. ■

پەرلهمانی کوردستان - عێراق

برلمان کوردستان - العراق
Kurdistan Parliament - Iraq

2025 SEÇİMLERİNE GİDERKEN: IRAK SANDIĞINDA KÜRT FAKTÖRÜ

Yusuf Can Ayaz

ORSAM Irak Çalışmaları Araştırma Asistanı

Bağdat merkezli siyaset için olduğu kadar Erbil siyaseti ve Bağdat-Erbil ilişkileri bağlamında da önem taşıyan Irak Parlamentosu Seçimleri, 11 Kasım 2025'te gerçekleştirilecektir. Seçim sonrasında yeniden şekillenecek iç siyasi dengeler Irak Kürtlerinin siyasi yöneliminde de belirleyici olacaktır. 2024'te parlamento seçimlerini gerçekleştiren ancak hükümet kuramayan Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve genel olarak Irak Kürtleri, bu seçim sürecinden politik, ekonomik ve toplumsal kazanımlar elde etmeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte Kürtler, Şiiilerin baskın rol üstlendiği hükümet kurma süreçlerinde de kilit

aktör olarak öne çıkmaktadır. 2025 seçimleri sonrasında oluşacak müzakere ortamında ise Kürt siyasi partilerin, geçmişteki belirleyici rollerini kısmen kaybederek Bağdat siyasetine daha fazla eklemelenmek zorunda kalacağı düşünülmektedir.

IRAK'TA KÜRT TEMSİLİYETİ VE PARTİLER ARASI GÜÇ DENGESİ

Toplam sandalye sayısı 329 olan Irak Parlamentosunda IKBY'nin kontrolünde olan vilayetlere; Süleymaniye 18, Erbil 16, Duhok 12 olmak üzere toplamda 46 sandalye tahsis

edilmektedir. Erbil ve Duhok'taki sandalyelerden birer tanesi Hristiyan kotası kapsamında değerlendirilmektedir. Halepçe ise bağımsız bir seçim bölgesi olarak ele alınmamaktadır. Ancak Kürt siyasi partilerin faaliyet ve potansiyelleri, IKBY'nin dışında yaşayan Kürtlerin varlığına bağlı olarak bu üç vilayetin dışına da çıkmaktadır. Başka bir deyişle Irak Parlamentosunda bu üç vilayeti temsil eden milletvekillerinin dışında da Kürt milletvekilleri bulunmaktadır.

Irak Kürt siyasetinde Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) başat siyasi aktörler olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Yeni Nesil Hareketi (YNH) de alternatif bir parti olarak göze çarpmaktadır. 2021 Irak Parlamentosu Seçimleri, Kürt siyasetindeki güç dengesini net biçimde ortaya koymuştur. KDP seçimlerden 31 sandalyeyle açık ara önde çıkarak Erbil, Duhok ve Ninova'da önemli bir aktör olduğunu kanıtlamıştır. KYB-Goran (Değişim) ittifakı ise 17 sandalyeyle ikinci sırada yer almıştır. YNH dokuz, Kürdistan İslami Birliği Partisi (Yekgirtu) dört, Kürdistan Adalet Cemaati (Komal) ise bir sandalye kazanmıştır. Sonuçlar KDP'nin üstünlüğünü koruduğunu, KYB'nin geleneksel tabanına sıkıştığını ve YNH'nin alternatif bir seçenek olarak yükselişe geçtiğini göstermiştir.

KDP için 2021 seçimlerinde kazanılan başarı 2024 IKBY Parlamentosu Seçimleri için motivasyon olmuştur. Yani KDP ve KYB arasında sandalye farkının yüksek olması IKBY'deki dengeleri de etkilemiştir. Ayrıca KDP ve KYB'nin pozisyonları 2021 seçimlerinin ardından hükümet kurma sürecinde de önemini göstermiştir. KYB, İran destekli Şii siyasi aktörlerden oluşan Şii Koordinasyon Çerçevesinin yanında yer alırken; KDP, Sadr Hareketi ve Siyade Koalisyonu (Sünni) ile üçlü bir ittifaka yönelmiştir. Mukteda Sadr'ın siyasetten çekilmesiyle üçlü

ittifak dağılmış, Sünni ve Kürt siyasi aktörler büyük oranda Şii Koordinasyon Çerçevesinin etkili olduğu Devleti Yönetme İttifakına dâhil olmuştur. Sadr'ın çoğunluk hükümeti kurma teşebbüsünde KDP'nin yer alması, hükümet kurma sürecinde oynadığı kilit rolü, esnek ve alternatif seçeneklere açık olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Sadr Hareketinin 2025 seçimlerini boykot etmesi Kürt siyaseti için de müzakere seçeneklerini daraltacaktır.

2024 IKBY Parlamentosu Seçimlerinde 100 sandalye için yarışan KDP 39, KYB 23, YNH 15, Yekgirtu 7, Ulusal Duruş Hareketi (Helwest) 4, Kürdistan Adalet Topluluğu 3, Halk Cephesi 2, Goran Hareketi 1 ve Kürdistan İttifakı Grubu 1 sandalye elde etmiştir. Kalan beş sandalye ise kota kapsamında azınlık temsilcileri tarafından kazanılmıştır. Katılım oranının yüzde 72,6 olması, Kürt seçmen tabanının siyasete ilgisinin yüksek olduğunu göstermiştir. Ancak bir yıldan uzun süredir hükümet kurulamamıştır. 2025 seçimlerinden sonra hem Bağdat hem Erbil'de hükümet kurma müzakerelerinin eş zamanlı ilerleyeceği söylenebilir.

SEÇİM SÜRECİNDE KÜRT SİYASETİ

Irak genelinde kayıtlı 349 siyasi parti olmasına rağmen seçimlerde 56 partinin yarışacağı açıklanmıştır. Seçimlere katılacak Kürt siyasi partiler; KDP, KYB, YNH, Yekgirtu, Komal, Ulusal Duruş Akımı, Halk Cephesi ve Kürdistan Sosyal Demokrat Partisi olarak sıralanmaktadır. Ancak bu seçimlerde Kürtler arasında bir ittifak kurulmamıştır. Partiler tarafından sunulan toplam 483 adaydan 164'ü IKBY dışında yarışmaktadır. Kürt partiler arasında bir ittifak yapılmazken KDP'nin Diyala ve Selahaddin'de Azim Koalisyonu (Sünni), KYB'nin ise Musul'da Sünnilerle seçime gittiği görülmektedir. Bu durum, Kürt partilerin farklı bölgelerde seç-

men hassasiyetlerine göre strateji geliştirdiğini göstermektedir. Ayrıca Erbil merkezli siyaset sınırlarının zorlandığı ve başat Kürt siyasi aktörlerin Irak genelini hedefleyen siyasi programlara giriştikleri de görülmektedir. Dolayısıyla bu siyasi faaliyetler seçim sonrasında başlayacak hükümet kurma müzakerelerinde Kürt siyasi partilerin çoğulcu yaklaşımı savunabileceklerine işaret etmektedir.

483 adayın 330'u KDP (175) ve KYB (155) tarafından sunulan adaylardır. Bu iki partiyi 43 adayla YNH takip etmektedir. Ancak YNH, lideri Şahsuvar Abdulvahid'in Ağustos 2025'ten bu yana tutuklu olması nedeniyle dezavantajlı bir konumdadır. YNH'nin lider merkezli yapısı ve ana akım partilere karşı tepkilerden beslenmesi, seçmen tabanında sınırlı etki yaratmaktadır. Ayrıca Goran Hareketinin gerekli parti kongresini gerçekleştirmediği için seçimlere katılamaması, alternatif siyasetin daha da daralmasına yol açmaktadır.

Irak genelindeki yaklaşık 21 milyon seçmenden yaklaşık 3 milyonu İKBY'de bulunmaktadır. KDP Erbil ve Duhok'ta; KYB ise Süleymaniye'de gücünü korumaktadır. Erbil'de KDP'nin baskın olduğu ancak görece dengeli bir siyasi harita mevcuttur. Yekgirtu, Duhok'ta özellikle muhafazakâr Kürt seçmen üzerinde etkili olurken YNH Süleymani-

ye'de KYB'ye rakip olarak öne çıkmaktadır. Süleymaniye'de toplumsal beklentilerin karşılanamaması ve geçmişte sokak hareketlerinin görülmesi, bölgenin hassas siyasi dengesini ortaya koymaktadır. Ancak Ekim 2025'te Bağdat ve Erbil arasında petrol konusunda geçici bir anlaşma sağlanması, ana akım partilere yönelimi artıran önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Irak'ın bölgesel güvenlik denklemindeki konumu, iç siyasi dinamiklerin ötesinde dış faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir. 7 Ekim saldırıları sonrasında yaşanan gelişmeler arasında özellikle İsrail-İran çatışması Irak için belirleyici bir güvenlik denklemidir. Bu belirsizlik ortamının İKBY'de hükümet kurma çabalarına da olumsuz yansıdığı söylenebilir. Seçimlerden sonra kurulacak hükümette İran destekli Şii siyasi aktörlerin ağırlığı ve hükümeti kurmakla görevlendirilecek başbakanın pozisyonu iç ve dış siyaseti şekillendirecektir. Güçlü beklentiler doğrultusunda yeni hükümetin Irak'ın istikrarını önceleyen bir hükümet olması durumunda Bağdat-Erbil arasında uyumlu politikaları destekleyeceği yani merkezî otoriteyi güçlendireceği düşünülmektedir. Bu durum Kürt siyasi aktörlerin Bağdat ile uyumlu bir ilişki kurmasını zorunlu kılarken Irak genelinde

Güçlü beklentiler doğrultusunda yeni hükümetin Irak'ın istikrarını önceleyen bir hükümet olması durumunda Bağdat-Erbil arasında uyumlu politikaları destekleyeceği yani merkezî otoriteyi güçlendireceği düşünülmektedir.

belirleyici bir güçten daha çok dengeleyici bir role kaymalarını gündeme getirebilir. Ancak bu süreç IKBY hükümetinin kurulmasına yönelik gelişmeleri de beraberinde getirecektir.

SANDIK SONRASI BEKLENTİLER

Kürtlerin seçimlere katılım oranının genel Irak ortalamasının üzerinde olması beklenmektedir. 2003 sonrası seçim tecrübeleri dikkate alındığında Kürt siyasi partilerin 60 dolaylarında sandalye kazanabilecekleri düşünülmektedir. Kürt partiler arasında bir koalisyonun kurulmaması, Kürt siyasetinde yaklaşım farklılıklarının belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu nedenle dar bir bağlamda partilerin birbirlerine karşı sandalye üstünlüklerinin önem taşıyacağı söylenebilir. Irak genelinde olduğu gibi Kürt seçmen tabanında da siyasi, askerî ve ekonomik güce ve kaynaklara sahip olan partiler ilgi görmektedir. Dolayısıyla seçimlerde ana akım siyasi partilerin gücünü koruyacağı ve bu dengenin KYB'ye karşı KDP lehine olmaya da devam edeceği söylenebilir. Bu partilere olan tepkilerin sandığa sınırlı oranda yansıtacağı düşünülmektedir. Alternatif aktör konumundaki YNH'nin ise 2021 seçimlerine göre milletvekili sayısında düşüş yaşaması güçlü bir olasılık olarak görülmektedir.

Başbakan Muhammed Şiya Sudani döneminde Bağdat ve Erbil arasındaki sorunların çözümüne yönelik adımlar atılmış ancak

bu adımlar büyük ölçüde merkezî otoritenin güçlendirilmesine hizmet etmiştir. Dolayısıyla IKBY'nin Kürtlerin sorunlarını çözmek için Bağdat ile yakınlaşması bir gereklilik hâlini almıştır. Bununla birlikte uluslararası konjonktür de Erbil üzerinde Bağdat ile eşgüdümün artırılmasına yönelik baskı oluşturmaktadır. KDP başta olmak üzere Kürt siyasi partiler tarafından Irak geneline hitap eden politikaların ortaya koyulması da Bağdat ile daha uyumlu bir ilişkinin kurulmasına zemin hazırlamaktadır. Bu uyum, uzun vadede Kürt siyasi partileri açısından IKBY'nin dinamizminin zayıflayabileceği yönünde kaygılar doğurabilir. Ancak mevcut siyasi tablo Kürt partilerin hükümet kurma süreçlerinde 2021-2022 dönemindeki kadar belirleyici olamayacaklarını göstermektedir. Bu bağlamda 2025 seçimleri Kürt siyaseti için bir kırılma noktası olabilir. IKBY'de hükümet kurma süreci ve dondurulmuş sorunların çözümü ise kolaylaşacaktır. Bu nedenle Kürt siyasi partilerin elde edecekleri sonuçlar daha çok Erbil merkezli siyaset bağlamında etkili olacaktır. Dolayısıyla 2025 seçimleri, Kürt siyasetinin Irak'ta belirleyici konumdan dengeleyici role evrildiği bir dönemi temsil edecektir. Bu değişim ise Irak Kürt siyasetinin hem Irak içindeki hem de bölgesel denklemdeki rolünü yeniden tanımlayacaktır. Bu rol, salt sandık gücü üzerinden değil, stratejik pozisyon alma ve esnek ittifak kurma kapasitesi üzerinden şekillenecektir. ■

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2025

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir Şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoęu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 ankaya, ANKARA
Telefon : +90 850 888 15 20
Email : info@orsam.org.tr
Fotoęraflar : Anadolu Ajansı (AA)